

Spellen met losse handen: een probleem en zijn oplossing.

1 januari 1981

Auteur: Willie Van Peer

Volume: 11

Nummer: extra nummer

Pagina's: 91-96

Documenten

- [vonk_jrg11_077.pdf](#)

spellen met losse handen een probleem en zijn oplossing hoe we spellen en wat er dan precies in ons hoofd omgaat weet niemand over hoe we leren spellen is nog minder bekend wel weten we dat sommige mensen er minder goed in slagen het te leren dan anderen en dat deze eersten steeds talrijker worden de frustraties hierover ook bij leerkrachten moedertaal zijn niet gering misschien lopen bij sommigen van hen deze frustraties zo hoog op dat ze tot een gevoel van machteloosheid leiden dat is wellicht het moment waarop een fundamentele bezinning over het reilen en zeilen van dit onderwijs met goed gevolg kan plaats vinden als hooguit een jaar na constructie alle appartementen van firmax scheuren en barsten in de muren vertonen is een bezinning op de gang van zaken in dit bedrijf wel erg wenselijk op deze zelfde wijze stel ik in dit artikel voor de spelling didactiek en dan vooral de uiteindelijke doelen die men ermee nastreeft in vraag te stellen hierbij past een waarschuwing het woord doelstelling is een tijdlang een didactisch modewoord geweest en het is de vraag of het classificeren van doelstellingen waarop zoveel nascholingsactiviteiten zich richten veel aan de alledaagse lespraktijk heeft verbeterd ik wil duidelijk stellen dat niet een dergelijke klasseren het oogmerk van dit artikel is wel wens ik de vraag te stellen die spelling wat willen we daar nu uit uiteindelijk mee bereiken en meteen daaraan gekoppeld hoe beïnvloedt het antwoord op deze vraag de concrete lespraktijk met andere woorden ik probeer duidelijk te maken hoe onze verborgen verlangens onze lessen in een bepaalde richting sturen zoals zal blijken is dit een richting die precies de verwezenlijking van deze verlangens verhindert misschien zelfs zetotaal blokkeert aan het einde van het artikel geef ik een remedie voor de kwaal mi kan de huidige impasse in het spelling onderwijs op vrij eenvoudige wijze worden do

o r b r o k e n v o o r w a a r d e d a a r t o e i s w e l d a t d e s p e l l i n g d i d a c t i e k o p e e n a n d e r e l e e s t w o r d t g e s c h o e i d h e t g r o t e v o o r d e e l v a n d e z e r e m e d i e i s d a t z e n o c h v a n d e l e e r k r a c h t n o c h v a n d e l e e r l i n g g r o t e i n s p a n n i n g e n v e r g t u i t e r a a r d i s h e t n i e t m o g e l i j k b i n n e n h e t b e s t e k v a n d i t b e k n o p t e a r t i k e l o p a l l e a s p e c t e n v a n d e z e p r o b l e m a t i e k i n t e g a a n w i e e r m e e r o v e r w i l w e t e n k a n e e n u i t g e b r e i d e r e v e r s i e v a n d e h i e r g e p r e s e n t e e r d e g e d a c h t e n g a n g n a l e z e n i n e e n v a n d e v o l g e n d e a f l e v e r i n g e n v a n s p i e g e l 1 w a a r i n i k o p d i t o n d e r w e r p h o o p t e r u g t e k o m e n i k g a e r v e r d e r v a n u i t d a t h e t m e t d e s p e l l i n g b e h e e r s i n g v a n o n z e l e e r l i n g e n n i e t z o b e s t l o o p t o n d e r z o e k e n z o a l s d e z e v a n a s s i n k 1983 e n v a n p e e t e r s p e p e r m a n s 1982 v o n k 13 d e j g e x t r a n u m m e r s p e l l i n g t o n e n d i t o p v o l d o e n d e w i j z e a a n v o o r s o m m i g e w o o r d c a t e g o r i e e n i s e r n a v e r s c h e i d e n e j a r e n v a n s p e l l i n g o n d e r w i j s z e l f s e e n t o e n a m e v a n f o u t e n a a n t e w i j z e n i n e e n e e r d e r a r t i k e l v a n p e e r 19825 h e b i k h e t v e r m o e d e n g e u i t d a t d i t k o m t d o o r d a t d e l e e r k r a c h t n i e t d o e t w a t h i j f e i t e l i j k w i l m a a r n o g s l e c h t s w i l w a t h i j d o e t o p h e t e e r s t e g e z i c h t l i j k t d i t w e l o n m o g e l i j k w e d o e n t o c h z e k e r w e l w a t w e z e l f w i l l e n e c h t e r o o k i n h e t a l l e d a a g s e l e v e n i s d i t v a a k n i e t h e t g e v a l d i e c o l l e g a v a n m e z e g t a l j a r e n d a t h i j h e t r o k e n w i l a f l e r e n a l l e e n h i j d o e t h e t n i e t t a l l o o s z i j n d e g e v a l l e n w a a r i n m e n s e n i e t s a n d e r s d o e n d a n z e w i l l e n i k w i l d e h e l e m a a l n i e t z o l a a t n a a r b e d g i s t e r a v o n d i k w i l d e h e l e m a a l n i e t z o v e e l d r i n k e n o p d a t f e e s t j e i k w i l d e g e e n r u z i e m a k e n e n t o c h d e e d i k h e t m i j n a r g u m e n t a t i e i s n u d a t i n h e t s p e l l i n g o n d e r w i j s i e t s g e l i j k s o o r t i g s g e b e u r t d e l e e r k r a c h t w i l l e e r l i n g e n w e l g o e d l e r e n s p e l l e n m a a r i n f e i t e d o e t h i j i e t s a n d e r s o m d i t t e b e g r i p p e n m o e t e n w e d e u i t e i n d e l i j k e d o e l s t e l l i n g v a n h e t s p e l l i n g o n d e r w i j s d o o r l i c h t e n h o e z i e t d e z e d o e l s t e l l i n g e r u i t i n h e t a l g e m e e n k a n z i j o n g e v e e r a l s v o l g t w o r d e n o m s c h r e v e n a l e e r l i n g e n m o e t e n e e n a u t o m a t i s m e i n h e t f o u t l o o s s p e l l e n o n t w i k k e l e n v a r i a t i e s i n d e f o r m u l e r i n g z i j n z e k e r m o g e l i j k m a a r i k v e r m o e d d a t s l e c h t s w e i n i g l e e r k r a c h t e n h e t m e t d e z e d o e l s t e l l i n g f u n d a m e n t e e l o n e e n s z u l l e n z i j n i n d i e z i n h e b b e n w e h i e r t e m a k e n m e t e e n v a n d e u i t e i n d e l i j k e d o e l e n v a n h e t s p e l l i n g o n d e r w i j s e e n d o e l d u s d a t i n e e n o f a n d e r e v o r m d o o r v r i j w e l a l l e l e e r k r a c h t e n o n d e r s c h r e v e n w o r d t d i t i s e c h t e r n i e t h e t h e l e v e r h a a l h e t i s n a m e l i j k m o g e l i j k o m n o g a n d e r e d o e l s t e l l i n g e n v a n h e t s p e l l i n g o n d e r r i c h t t e n o e m e n w a a r m e e e v e n e e n s h e t m e r e n d e e l v a n l e e r k r a c h t e n h e t e e n s z a l z i j n w a t t e d e n k e n b i j v o o r b e e l d v a n v o l g e n d e d o e l s t e l l i n g b l e e r l i n g e n m o e t e n i n z i c h t v e r w e r v e n i n h e t s p e l l i n g s y s t e m i k v e r m o e d d a t o o k t e g e n d i t d o e l s l e c h t s w e i n i g l e e r k r a c h t e n p r o t e s t z u l l e n a a n t e k e n e n w a a r s c h i j n l i j k o e f e n t b z e l f s e e n v e e l d i r e c t e r i n v l o e d u i t o p d e k l a s s e p r a k t i j k v a n v e l e l e e r k r a c h t e n d a n d e a d o e l s t e l l i n g h i e r l i g t n a a r m i j n g e v o e l d a n o o k d e k e r n v a n h e t p r o b l e e m d e a d o e l s t e l l i n g i s w a t d e l e e r k r a c h t e n e i g e n l i j k w i l

le n terwijl hun concrete handelen in feite wordt beïnvloed door b door een ander do el dus in deze zin doen we dus niet wat we willen het punt is nu dat dit tot zeer ernstige moeilijkheden kan leiden en wel omdat do el stelling en a en b opge spannen vo et met elka ar staan het is dus niet goed mogelijk om in de spelling didactiek te gelijk in zichten automatisme te bevorderen de reden daarvoor is dat in zicht precie s 92 de ontwikkeling van automatismen kan bemoeilijken en omgekeerd dat automatismen via andere wegen dan in zicht ontstaan ik besluit dan ook dat als we moeten kiezen tussen a en b omdat blijkt dat beide toch niet samen kunnen worden nagestreeft dat de keuze voor a dan voor de hand ligt immers als we enkel b nastreven dan hebben we geen enkele garantie dat leerlingen ook da adwerkelijk zonder fouten schrijven ook al weten ze hoe het moet de spelling didactiek kan het bevorderen van in zicht in het spellingsysteem dan ook beter verlaten en wel omdat echt inzicht voor het automatisch foutloos spelen zo goed als volstrekt overbodig is de onderliggende oorzaken daarvan worden duidelijk als we een vergelijking maken de vergelijking waar ik op do el is die tussen spellingregels en verkeersregels da arbij moeten we uiteraard rekening houden met het feit dat elke vergelijking tenminste ten dele mank loopt maar ook met het feit dat elke vergelijking verborgen eigenschappen aan het licht brengt het essentiële in de overeenkomst ligt in het feit dat beide soorten van regels in hoge mate conventioneel van aard zijn dit wil zeggen ze berusten op een of andere afspraak die voor de betrokkenen niet direct verklaarbaar is dat het rode verkeerslicht betekent dat ik moet wachten en het groene dat ik mag do orrijden berust niet zozeer op een of ander in zicht maar louter op conventie misschien zijn er redenen waarom de keuze zo is uitgevallen maar als gebruiker heb ik daar weinig boodschap aan het feit dat ik mij aan de regels houd is dan ook geen gevolg van inzicht maar enkel van geautomatiseerde toepassing van conventionele kennis echt in zicht in de zin van beredeneren komt er hoegenaamd niet aan te pas ik doe gewoon wat ik weet te moeten doen een waarom vraag is da arbij overbodig voor de praktijk zelfs zo goed als zinloos het zelfde geldt nu voor de spelling er is geen dwingende verklaring voor de spelling van een bepaald woord als dit wel het geval was dat zouden spellinghervormingen niet hebben kunnen plaatsvinden de geschiedenis van het nederlandse gedurende heeft zich in die tijd enkele malen gewijzigd niet omdat de regels van de nederlandse taal zelf veranderd waren maar enkel omdat men bewust vroeger conventies heeft vervangen door nieuwe mijn argument is dus dat bij spelling net zoals in het verke er het erop aankomt de conventies automatisch toe te passen en dat nadruk op in zicht da arbij remmend en verwarrend werkt ik realiseer me dat dit een argument is dat zozeer ingaat tegen wat we gewoon zijn over spelling onderwijs te denken dat het bijvellen ongetwijfeld irri

tatie veroorzaakt toch denk ik dat het een deugdelijk argument is en dat onze irritatie voorkomt uit diepinge wortelde gewoonten die we overigens om goede redenen niet zo makkelijk en graag in vraag willen stellen ik denk 93 echter dat de ernst van de situatie in de dramatische toename van de problemen in het spellingonderricht ons dwingen tot het in vraag stellen van deze gewoonten doen we dit niet dan laat het zich aanzien dat de problemen er alle en maar groter op zullen worden en daarmee ook onze eigen ontgoochelingen onvermijdelijk rijst dan de vraag hoe gesteld dat inderdaad de weg via het inzicht moet worden verlaten en dat we direct de ontwikkeling van spelling automatiseren willen aanzwengelen hoe doen we dat dan het antwoord op die vraag is even simpel als moeilijk het is simpel omdat de methode zo eenvoudig is dat meestal enkele minuten volstaan om ze te begrijpen ze is echter ook moeilijk omdat ze een andere denkwijze vereist een denkwijze die we niet gewend zijn en waartegen we vaak aanzienlijke psychische weerstand bezitten de aanpak die ik bedoel is die van het spelling algoritme 2 hieronder verstaan we een reeks van eenvoudige handelingen die automatisch tot een juiste oplossing dus tot een correcte spelling leiden de meeste van onze alledaagse handelingen verlopen volgens een dergelijk algoritme autorijden fietsen een omelet bakken telefoneren zijn aanenschakelingen van de handelingen die we automatisch kunnen uitvoeren om het gewenste resultaat te bereiken de meeste van deze handelingen zijn dermate ingebed in onze gewoonten dat we ons van hun onderliggende structuur niet eens meer bewust zijn dit vormt dan ook de verklaring van het nut ervan voor de spellingdidactiek algoritmen vertonen namelijk de eigenschap dat ze gemakkelijk kunnen worden geautomatiseerd precies daarom is een spellingdidactiek op algoritmische basis zo beloftevolle handelingen worden na verloop van tijd volledig tot automatisme daardoor wordt een beroep op inzicht volstrekt overbodig algoritmen zijn bovendien zo eenvoudig te maken dat het leren gebruiken ervan ontzettend snel kan verlopen zelf heb ik een dergelijk algoritme voor de spelling van werkwoorden ontwikkeld dat leerlingen in staat stelt om binnen enkele uren alle werkwoordvormen foutvrij te kunnen spellen 3 het spreekt vanzelf dat de tijdwinstdie hierdoor ontstaat gigantisch is ervaringen in de praktijk tonen bovendien aan dat leerlingen en leerkrachten nauwelijks moeite hebben om het systeem onder de knie te krijgen en vooral dat het foutenpercentage aanzienlijk en verrassend snel na de invoering van het systeem daalt tenslotte hebben enkele leerkrachten in het beroepsonderwijs kunnen vaststellen dat ook de motivatie voor spelling met het gebruik van een algoritme toenam zelfs zodanig dat leerlingen een positieve attitude tegenover spelling kwesstie ontwikkelden samenvattend de problemen die zich momenteel in het

spellingonderwijs voordoen zijn zo diepgaand dat ze om een fundamentele bezinning op de uitgangspunten ervan vragen uit een analyse van de doelen die dit spellingonderwijs nastreeft blijkt dat inzicht bevorderend leren op dit gebied paradoxaal genoeg het bereiken van veel belangrijker doelstellingen in de weg staat en beter kan worden vervangen door gebruikmaking van spellingalgoritmen deze zijn vaak ontwapenend van eenvoud en leveren zo nreusachtige winst in tijdsbestedingen en leerresultaten op dat de ontwikkeling en het gebruik ervan niet anders dan gestimuleerd moet worden de maatschappelijke consequenties van een dergelijke verandering in de spellingaanpak zijn nauwelijks te onderschatten in elk geval mag een drastische vermindering van de frustraties waaraan leerkrachten in de huidige situatie ten prooi zijn worden voorzien even als leerlingen die de school verlaten zonder aversie tegen de spelling elke leerling kan dan een goede speller worden die net als de bekwame fietser het met losse handen kan automatisch en zonder erbij te hoeven nadenken zolang spellen niet met losse handen kan en enkel via inzicht verloopt zullen we weinig goede fietsers vinden in spellingland

willie van peer dr van campenstraat 1 8411 rh breda noten 1 dit is het tijdschrift van de onlangs opgerichte vereniging voor de didactiek van het nederlandse adres herenstraat 37 werkhoven nl 2 een voorbeeld van een spellingalgoritme voor het schrijven van meervoud uitgangen van zelfstandige naamwoorden is in zijn eenvoudigste vorm bijvoorbeeld als volgt voor te stellen eindigt het meervoud op a o u i of y nee ja eindigt het op i e en nee ja valt de klemtoon op de i e nee ja 1f schrijf wat je ien ies hoort 3 de uitwerking hiervan verschijnt binnenkort bij uitgeverij acco onder de titel paspoort tot het werkwoord inmiddels verschijnt ook bij uitgeverij plantyn een nieuwe reeks handboeken nederlands onder de titel van zelf sprekend waarin deze algoritmische spellingmethode is geïntegreerd bibliografie assink e m h 1983 leerprocessen bij het spellen utrecht van peer w 1982 het anker leert nooit zwemmen ook al ligt het steeds in het water in moer 1982 nr 5 p 2 15 peeters b j pepermans 1982 spellingonderwijs 2 in vonk 12 nr 1 p 4 14